

charitatis, humilitatis, contemptus mundi, omniumque virtutum, quod tibi in monte Calvarie à Christo ostensum est, quodque Moses per suum altare holocaustorum et thymiamatis, perque tabernaculum, sacras vestes et victimas adumbravit, illudque exprime et imitare; ita tabernaculum virtutibus omnibus adornatum et perfectum Deo in anima tua construens. Nam, ut si S. August. lib. de verâ Religione, c. 16: *Tota vita Christi morum disciplina fuit. Satellites voluptatis pereiiosque appetebant; pauper esse voluit. Horribus et imperiis inihiabant: rex fieri noluit. Carnales suos filios magnum bonum putabant: tale conjugium prolenque contempti. Continuimus superbissimum horabant; omne genus contumeliarum sustinuit. Injuries intolerabiles esse arbitrabantur; que major injuria quam justum innocentem damnavi? Dolores corporis exacerbabant; flagellatus atque cruciatus est. Mori metuebant; morte multatus est. Ignominiosissimum mortis genus crucem putabant; crucifixus est. Omnia que habere cupientes non recèr visebant, carendo villa fecit; quae vilore cupientes à studio deviabantur veritatis, perpetiendo dejecit.*

Hoc Christi crucifixi exemplar assidue inspexit S. Franciscus, ut illud in se experimeret, ideoque non tantum in mente, sed et in corpore sacra stigmata divinitus impressa accepit. Audi S. Bonaventura in ejus Vita lib. 1, c. 15: *Excreverat, inquit, in eo insuperabile amoris incundum boni Jesu in lampades ignis atque flammam. Cum igitur seraphicus desiderium ardoribus sursum ageretur in Deum, et compassio discedere in eum transformaretur, qui ex charitate nimia vo-*

## CAPUT XXVI.

1. Tabernaculum verò ita facies: Decem cortinas de byssò retorta, et hyacintho, ac purpurā, coccoo bis tineto, variatas opere plumario facies.

2. Longitudo cortine unius habebit viginf octo cubitos; latitudo quatuor cubitorum erit. Unius mensura sicut universa tentoria.

3. Quinque cortinæ sibi jungentur mutuò, et alias quinque nexus simili cohærebunt.

4. Ansulas hyacinthinas in lateribus ac summatis: facies cortinarum, ut possint invicem copulari.

5. Quinquagena ansulas cortina habebit in utrâque parte, ita insertas, ut ansa contra ansam veniat, et altera alteri possit aptari.

6. Facies et quinquaginta circulos aureos, quibus cortinarum vela jungenda sunt, ut unum tabernaculum fiat.

*tuit crucifigi; quodam manu circa festum Exaltationis sanctæ Crucis, dum oraret in latere montis, vidit Seraphum sex alas habentem tam ignitas quam splendidas de cœlis descendere. Cimique volatu celerimo pervenientis in aeris locum viri Dei propinquam; apparuit inter alas effigies hominis crucifixi, in modum crucis manus et pedes extenos habentis, et cruci affixos. Due alæ super caput ipsius elevabantur, due ad volandum extendebantur, cum vero totum velabunt corpus. Hoc eidem vellemente obstupuit, mixtumque maroce gaudium cor ejus incurrit. Et paucis interpositis: Intellexit tandem ex hoc, Domino revelante, se non per martyrium carnis, sed per incendium mentis totum in Christi crucifixi similitudinem transformandum. Dispares igitur visio mirabiliter in corde ejus radiqui ardorem; sed et in carne non minùs mirabiliter expressit signorum effigiem. Statim namque in manibus ejus et pedibus apparet coperunt signa clavorum, scilicet paulo ante in effigie illâ viri crucifixi consperguntur; manus enim et pedes in medio clavis confixa videbantur; dextrum quoque latus, quasi lance transfixum, rubrâ cicatrice obductum erat, quod sapè sanguinem sacrum effundens, tunicam et femoralia respergebat.*

Denique S. Bernardus tractatus de Vitâ solitaria: Domus, inquit, decoris Dei culibet sedificanda est, quia ei in altitudine mentis et pia meditatione, quasi in idâ, ostenditur, ut adfici secundum formam parvapertitus, non domos ad habitandum, sed tabernacula ad descendendum, ut sic in se excitet contemptum omnium exteriorum, et amorem interiorum atque costituum.

## CHAPITRE XXVI.

1. Vous ferez ce tabernacle en cette manière: Il y aura quatre couvertures différentes: la première, qui paraîtra en dédans, et qui servira comme de plafond, sera composée de dix rideaux de fin lin retors, de couleur d'hyacinthe, de pourpre et d'écarlate teinte deux fois; ils seront paréssement d'ouvrages de broderie, pour l'ornement du tabernacle.

2. Chaque rideau aura vingt-huit coudees de long, afin qu'il passent au travers sur le toit du tabernacle, qui sera haut de dix coudees, et descendant de neuf coudees de chaque côté, tel le couvre à une coude près de terre; et ce rideau aura aussi quatre coudees de large, afin que les dix rideaux joints ensemble égalent la longueur du tabernacle, qui sera de quarante coudees. Tous les rideaux seront donc d'une même mesure, et tiendront l'un à l'autre pour ne faire qu'une seule et même couverture.

3. Mais cette couverture sera de deux pièces, pour la commodité de ceux qui seront chargés de tendre et de détenir le tabernacle. Ainsi cinq de ces rideaux tiendront l'un à l'autre, et les cinq autres seront joints de même l'un à l'autre.

4. Vous mettrez pour cela des cordons d'hyacinthe aux bords des rideaux des deux côtés, afin qu'ils puissent s'attacher l'un à l'autre.

5. Chaque rideau aura cinquante cordons de chaque côté, placés de telle sorte que lorsqu'on approchera les rideaux, les cordons de l'un répondent à ceux de l'autre, et qu'on puisse les attacher ensemble.

6. Vous ferez aussi cinquante anneaux d'or, avec leurs agrafes, qui serviront à joindre ensemble les deux voiles composés chacun des cinq rideaux, afin qu'il ne s'en fasse qu'un seul voile pour couvrir le tabernacle.

7. Facies et saga cılıcina undecim, ad operiendum tectum tabernaculi.

8. Longitudo sagi unius habebit triginta cubitos; et latitudo, quatuor; aqua erit mensura sagorum omnium,

9. E quibus quinque junges scorsum, et sex sibi mutuo copulabis, ita ut sextum sagum in fronte tecti duplices.

10. Facies et quinquaginta ansas in orâ sagi unius, ut conjungi cum altero queat; et quinquaginta ansas in orâ sagi alterius, ut cum altero copuletur.

11. Facies et quinquaginta fibulas anæs, quibus jungantur anæ, ut unum ex omnibus operimentum fiat.

12. Quod autem superfluerit in sagis que parantur tecto, id est, unum sagum quod amplius est, ex medicate ejus operis posteriora tabernaculi.

13. Et cubitus ex una parte pendebit, et alter ex altera, qui plus est in sagorum longitudine, utrumque latos tabernaculi protegens.

14. Facies et operimentum aliud tecto de pellibus arietum rubricatis; et super hoc rursum aliud omentum de lanitibus pellibus.

15. Facies et tabulas stantes tabernaculi de lignis Setim.

16. Quæ singula denos cubitos in longitudine habent, et in latitudine singulos ac semicirculos.

17. In lateribus tabule, duas incastratur: fient, quibus tabula altera tabula connectatur; atque in hunc modum cunctæ tabule parabuntur.

18. Quarum viginf erunt in latere meridiano, quid vergit ad austrum.

19. Quibus quadraginta bases argenteas fundes, ut binæ bases singulis tabulis per duos angulos subjiciantur.

20. In latere quoque secundo tabernaculi quid vergit ad aquilonem, viginf tabule erunt,

21. Quadraginta habentes bases argenteas; binæ bases singulis tabulis supponeruntur.

22. Ad occidentalem verò plagam tabernaculi facies sex tabulas,

23. Et rursum alias duas quæ in angulis erigantur post tergum tabernaculi.

24. Eruntque conjunctæ à deorsum usque sursum, et una omnes compago retinabit. Duabus quoque tabulis que in angulis ponende sunt, similis junctura servabitur.

25. Et erunt simul tabule octo, bases earum argenteæ sedecim, duabus basibus per unam tabulam supputatis.

26. Facies et vectes de lignis Setim quinque ad continuandas tabulas in uno latere tabernaculi,

27. Et quinque alios in altero, et ejusdem numeri ad occidentalem plagam;

28. Qui mittentur per medias tabulas à summo usque ad summum.

7. Vous ferez encore onze rideaux de poil de chêvre, pour mettre sur cette première couverture, et pour couvrir plus solidement le dessus du tabernacle.

8. Chacun de ces rideaux aura trente coudees de long, afin qu'étant posé sur le tabernacle, il le couvre jusqu'à terre de chaque côté; et il en aura aussi quatre de large; en sorte que les onze étant joints ensemble, feront quarante-quatre coudees de long, quinques le tabernacle n'en doive avoir que quarante; et ils seront tous de la même mesure, tant pour la longueur, que pour la largeur.

9. Vous en joindrez cinq ensemble séparément, et les six autres se tiendront aussi ensemble séparément; en sorte que le sixième puisse se rabattre par devant le loit, et couvrir le frontispice du tabernacle.

10. Vous mettrez aussi cinquante cordons aux bords d'un de ces rideaux, afin qu'on puisse le joindre avec l'autre qui en est proche; et cinquante aux bords de l'autre, pour l'attacher à celui qui le toucheira.

11. Vous ferez aussi cinquante boucles d'airain, par lesquelles vous ferez passer ces cordons, afin que de tous ces rideaux il ne se fasse qu'une seule couverture.

12. Et parce que de ces rideaux, destinés à couvrir le tabernacle, il y en aura un de surplus, vous en emploierez la moitié pour couvrir le derrière du tabernacle, comme l'autre moitié aura été employée à couvrir le devant.

13. Et comme ces rideaux, étant de deux coudees plus longs que ceux de la première couverture, les déborderont d'une coude d'un côté et d'une coude de l'autre, ce qui prendra de surplus servira à couvrir les deux côtés du tabernacle, qui n'étaient pas couverts par les rideaux de la première couverture.

14. Outre ces deux couvertures, qui ne suffisent pas pour mettre le tabernacle à couvert des injures de l'air, vous ferez encore une autre couverture, pour mettre sur le toit du tabernacle, laquelle sera de peaux de moutons teintes en rouge; et sur cette troisième couverture vous en mettrez une autre quatrième, aussi de peaux de moutons teintes en bleu céleste.

15. Vous ferez aussi des ais de bois de Setim, pour le corps du tabernacle, qui se tiendront debout, étant joints ensemble.

16. Chacun de ces ais aura dix coudees de haut, et une coude et demie de large.

17. Chaque ais aura une ramure d'un côté, et une lanière de l'autre, afin qu'ils s'emboîtent l'un dans l'autre; et tous les ais seront disposés de cette même manière.

18. Il y aura vingt du côté méridional qui regardent le vent du midi.

19. Vous ferez foudre aussi quarante bases d'argent, afin que chaque ais soit porté sur deux bases qui en entourent les deux angles.

20. Il y aura aussi vingt ais au second côté du tabernacle qui regarde l'aquilon.

21. Ils seront soutenus sur quarante bases d'argent, chaque ais en ayant deux pour le porter.

22. Mais vous ferez six ais pour le côté du tabernacle qui regarde l'occident,

23. Et deux autres plus forts, qui seront dressés aux angles du derrière du tabernacle.

24. Ces ais seront joints l'un à l'autre, depuis le bas jusqu'au haut, et ils seront emboîtés l'un dans l'autre. On les joindra aussi de la même manière aux deux ais qui seront mis aux angles.

25. Il y aura donc pour le derrière du tabernacle huit ais en tout, qui auront seize bases d'argent, chaque ais en ayant deux pour le soutenir.

26. Vous ferez aussi des barres de bois de Setim, de la longueur des côtés du tabernacle, cinq pour tenir fermes tous les ais d'un des côtés du tabernacle,

27. Cinq autres pour l'autre côté, et cinq de même pour celui qui regarde l'occident.

28. Elles s'appliqueront de travers contre tous ces ais, depuis un bout jusqu'à l'autre, étant posées à distance égale, de deux coudees en deux coudees.

29. Ipsas quoque tabulas deaurabis, et fundes in eis annulos aureos, per quos vectes tabulata contineant; quos operies laminis aureis.

30. Et eriges tabernaculum iuxta exemplar quod tibi in monte monstratum est.

31. Facies et velum de hyacintho, et purpurā, coquē bis tintō, et hyssō retortā, opere plumari et pulchra varicata contextum;

32. Quod appendes ante quatuor columnas de lignis Sētīm, que ipsa quidem deaurata erunt, et habebunt capita aurea, sed bases argentea.

33. Inservter autem velum per circulos, intra quod pones arcum testimoniū, quo et Sanctuarium et Sanctuaria sanctuaria dividuntur.

34. Pones et propitiatorium super arcam testimoniū in Sancto sanctoruī;

35. Mensamque extra velum, et contra mensam candelabrum in latere tabernaculi meridiem; mensa enim stabit in parte aquilonis.

36. Facies et tentorium in introitū tabernaculi de hyacintho, et purpurā, coquē bis tintō, et hyssō retortā, opere plumari.

37. Et quinque columnas deaurabis lignorum Sancti, ante quas ducetur tentorium; quarum erunt capita aurea, et bases amae.

## COMMENTARIUM.

Acepsa hie breven synopsim totius tabernacoli, et atrii, et vasorum utriusque. Tabernaculum longum erat 50 cubitos, latus 10, altum 10, divisum erat in duas partes, scilicet in Sanctum, quod 20 cubitos in longitudine habebat, et Sanctum sanctorum, quod reliquo decem cubitos longitudinis tabernaculi continebat; erat ergo Sanctum quadrangulum, quia erat longum 20, latus 10 cubitos; Sanctum sanctorum verò erat quadratum, quia latus erat 10 cubitos, et longum erat totidem. Sanctum dividebatur per velum à Sancto sanctorum, et per verso 51. Secundo, hoc tabernaculum factum erat ex 20 tabulis lignorum septem inauratis, in longum porrectis ad meridiem, et totidem ad septentrionem; ad occidentem verò quae erat pars latitudinis tabernaculi, connectens utrampque partem longitudinis, scilicet meridionalem et septentrionalem, 8 habebat tabulas: ad orientem verò probabat, tantumque habebat 5 columnas ex lignis septem inauratis, que velo tegulantur v. 57; hac enim parte erat ingressus in tabernaculum, elevato velo. Singule verò tabule habebant duas bases argenteas; parvi per tabulas hasce a qualibet ejus trum laterum, 5 immittebantur vectes, qui tabulas continebant. Tertiō, tabernaculum hoc tam superne quam ad latera tegebatur, primō, decem cortinis factis ex coco, purpurā, hyacintho ac hyssō; quarum queque habebat 28 cubitos longitudinis, et 4 latitudinis. Unde haec cortinae vocantur hic tentoria, quia erant in modum tentorij tensa et expansa. Secundō, tegebatur 11 sagis, sive stragulis ellinis, quorum quodque longum erat 30 cu-

29. Vouz couvrirez les ais de lames d'or, et vous y ferez des anneaux d'or, pour y passer les barres de bois de Sétim, qui tiendront ensemble tous les ais; et ces barres de bois seront aussi couvertes de lames d'or.

30. Vous dresserez ainsi le tabernacle, selon le modèle qui vous en a été montré sur la montagne.

31. Vous ferez aussi, pour le séparer en deux parties, dont la première s'appellera le Saint, et la seconde le Saint des saints; vous ferez, dis-je, un voile de couleur d'hyacinthe, de pourpre, d'écarlate teinte deux fois, et de fin lin retors, où vous tracerez un ouvrage de broderie, avec une agréable variété.

32. Vous les suspendrez à quatre colonnes de bois de Sétim qui seront couvertes d'or, et qui auront des chapiteaux d'or et des bases d'argent.

33. Le voile tiendra aux colonnes des anneaux: vous mettrez au dedans du voile l'arche du témoignage, ainsi appellée, parce qu'elle renfermera les tables de la loi que je vous ai données en témoigne de l'alliance que j'ai faite avec vous, et le voile separera le Saint d'avec le Saint des saints.

34. Vous mettrez aussi le propitiatoire sur l'arche du témoignage dans le Saint des saints.

35. Mais vous mettrez la table au dehors du voile, et le chandelier vis-à-vis de la table, au côté du tabernacle qui est au midi, parce que la table sera placée du côté du septentrion.

36. Vous ferez aussi un voile pour l'entrée du tabernacle, qui sera d'hyacinthe, de pourpre, d'écarlate deux fois teinte, de fin lin retors, sur lequel vous ferez un ouvrage de broderie.

37. Le voile sera suspendu à cinq colonnes de bois de Sétim couvertes d'or, dont les chapiteaux seront d'or, et les bases d'airain.

propositionis. In Sancto sanctorum verò erat area, habens intra se tabulas legis; supra se propitiatorium, quod velabant duo Cherubini. Rursus, in Sancto sanctorum erat urna cum manna et virgā Aaron quae fronderat. In atrio autem, ut dixi, erat altare holocaustorum, et labrum aeneum, ut ex eo lavarentur sacerdotes, tum victimae. Septimō, Sanctum sanctorum, id est, sanctissima pars tabernaculi, erat quasi chorus, in quem solus pontifex ingredi poterat, idque semel in anno tantum, puta in festo expiacionis, Levit. 16. In Sanctum verò quotidie ingrediantur sacerdotes mane et vesperū, ut adolerent thymiam, et ut vesper accenderent lucernas, mane easdem extinguerent. Atrium verò erat locus populi. Simili ratione in tres partes distribuit postea templum suum Solomon: nam prima pars respondens huic atrio erat sub dio, diecalitur uban, id est, porticus Salomonis, eratque locus et templum plebis: secunda pars propri diecalitur templum, hebraicē hechal, respondens Sancto: in quo erat altare thymianalis, cum mensa et candelabro: tertia pars omnium intima erat, debir, id est, oraculum, seu Sanctum sanctorum. Totus tabernaculum descriptionem vide apud Joseph. lib. 5, c. 5, et Abulens, hie in c. 27, et Riberam lib. 4 de Templo, cap. ult.

Accepsa nūtūs tabernaculi et singularūrū eius partium ac vasorum appositam et connexam tropologiam. Tabernaculum hoc cum suo atrio significabat Ecclesiam et fidèles Christi, 1 Timot. 5, 15, qui per velum fidei Deum in terris contemplatur; in hoc Aaron, id est, Christus Dominus, est summus pontifex; itaque primō, atrium significabat incipientium rudimenta, et communem Christianorum vitam; unde in eo erat altare holocaustorum, quod victimarum encensionem et mortificationem in Dei obsequio significabat; item labrum sive lavacrum aeneum, id est, plemente a sacramentū, quo communis Christiani maximē indigent. Secundō, Sanctum significabat Christianos perfectiores; unde in eo erat altare thymianatis significans jugem orationem, laudem et contemplationem Dei; et candelabrum significans doctores, qui sua sanctitatem et doctrina Ecclesie praefulgunt, et mensa panum propositionis significans eos qui dediti sunt operibus misericordiae. Atque hæc de causa candelabrum erat ad dextram, mensa ad sinistram; quia doctrina prestat elemosynam, et doctores elemosynariis. Sapientia ergo, utpote spiritalis, pertinet ad dextram, tempore autem nutrimentum mensa, ad sinistram, juxta illud Prover. 5: *In sistri illius diritis et gloria.* Altare verò erat in medio, tum quia contemplatio dirigit doctrinam et elemosynam; tum quia sacerdos, cuius est altare, mediator est inter Deum et populum; tum quia pontifex sacerdotalis media est inter temporalem et spiritualem sapientiam; quia per eam et spiritualis sapientia, et temporalia dispensantur, inquit D. Thom. 1-2, q. 102, a. 4, ad 6. Ubi et physicam, vel potius mathematicam causam addit, quod scilicet candelabrum septem habens calamas, representabat septem

planetas, quibus totus mundus illuminatur, et idēc ponebatur ex parte australi; quia ex illa parte est nolis planetarum cursus; australis enim pars est dextra pars mundi; aquilonaris sinistra, ut dicitur lib. 2 de Codo, text. 15. Rursus, alii per Sanctum intelligunt statum perfectionis et vitam religiosam, triaque Religiosi vota, scilicet per altare obedientiam, per mensam paupertatem, per candelabrum castitatem. Teriō, Sanctum sanctorum significat oculum, sive Ecclesiam triumphantem; unde in eo erat area testamenti, id est, cucus Beatorum; et propitiatorium aureum, id est, humanitas Christi gloriosa; denique Cherubini, id est, angeli sancti, quibus Deus gloriosus eminet, insidet et presidet, atque Beatis omnibus, tanq; angelis, quam hominibus in celo clare videndum se exhibet, itaque eos beat. Rursus, in Sancto sanctorum est urna cum manna; quia in celo est abundanta divina suavitatis, saletatis et consolacionis. Denique illi est virga Aaron, que sicca revisit, et prouti frondes, flores et fructus; quia in resurrectione et gloriā celesti corpus resurget, gloriosa cum anima donabitur, atque proferat quatuor dotes, scilicet agilitatem, subtilitatem, claritatem, impossibilitatem. Ita Beda hic in c. 25, et alii.

Hoc omnia proportionaliter accommodari possunt cuique anima christiana et sancta, que per penitentiam, charitatem, aliasque virtutes fit et est tabernaculum et templum Dei, 1 Cor. 5, v. 16: *Nescitis quia templum Dei estis, et Spiritus Dei habitat in vobis?* Simile est Ephes. 5, v. 17, Rom. 8, v. 9, de quo vide Origenem hom. 9.

Hic special illud Philonis lib. de Cherubim: *Eiamsi, inquit, tota terra curum, aut si quid auro pretiosius est, repente feret, moxque per opificem artes in porticus, vestibula, aulas, aras adesque sacras impendoretur, ne scabelum quidem pedibus Dei posset fieri; dignum tamen eo domiciliu anima est, modo sit idonea.* Quapropter S. Bernardus laudat Theobaldum Comitem, quod suis religiosis monasteria et templa adedicaret, in quibus vita et immortalitas Dei tempora, puta viri religiosi, habitarent, Deoque se virarent; testis est auctor Vita ejus lib. 2, c. 8. Isidorus verò monachus: *Prestabilis est, inquit, agrotorum fidelium corpora, quae verius tempa Dei cogitare possimus, et ob que pecunie queruntur, convenienti curā restaurare, quā tempora lepidas edificare.* In Sozom. lib. 8, c. 12. Simili ratione motus Acacius, Amida episcopus, vasa aurea et argentea Ecclesie vendidit, ut pauperes captiivi redimeret et aleret. Ita Socrat. lib. 7, cap. 21. Sie et S. August. secutus S. Ambrosium: *De vasis Dominiis propter captivos et quā plurimos indigenitus frangi et confari justi, atque indigenitus dispensari, inquit Possidoni, in Vitā S. August. c. 24.*

Hoc ergo anima tabernaculum in introitu habet lacunar preuentum, et altare mortificationis. In Sancto tria habet vasa pretiosia, candelabrum, mensam, altare thymianatis. Tria enim sunt in appetiu nostro, quia illis indigen vasis mala: tenebra ignorantis, esurias et inopia cibi salutaris, pestifer halitus sordidae co-

gitationis et cupiditatis. Candelabrum, id est, sapientia, hasce tenebras dispellit; mensa panum, puta mensa Eucharistie, gracie et influxus Dei hanc escusam satiat; altare thymiamatis, puta, pia cogitatio et oratio, hos postferos halitus absomit; itaque ex Sancto, id est, ex Ecclesiâ, iunus in Sanctum sanctorum, id est, in colum. Atque hâc de causa, scilicet ob tropologiam paulò ante datam, Ecclesia Christianorum ita olim edificabantur, ut maximam haberent similitudinem cum tabernaculo Mosis et templo Salomonis; continebant enim porticum, atrium, Sancta, ac demum Sancti sanctorum; in portico erant ejecti ex Ecclesiâ et infideles; in atrio erant penitentes; in Sancto populus; in Sancto sacerdotibus, ibique offerabant Deo sacrificia. Rursum, ut in templo Salomonis, ita et in Ecclesiâ olim erat separatus locus mulierum à loco virorum, illique praeerat diaconissa. Denique, sicut labrum erat in tabernaculo et templo, ita et in Ecclesiâ pro foribus erat lavacrum, quo omnis populus ingressurus tempulum manus ablueret. Ita Barocius tom. 1, anno Christi 57, pag. 553 et 540.

Potest secundò tabernaculum hoc allegoricè significare corpus Christi. Christus enim et Ecclesia quasi unum sunt, quia Christus est quasi caput et anima Ecclesiæ. Ita Nissenus et Hugo, et colligunt Joan. 2, 19 et 21, quod pulem prosequitur Cyrillob. 4 in Joannem c. 28, ubi tum tabernaculum, tum omnia quae erant in tabernaculo, Christo adaptat. Licit enim unus sit Christus, multifariam tamen operatur et concipiatur. Christus, inquit Cyrillob., est tabernaculum propter carnis tegumentum; Christus est arca habens legem Dei conditum, prout est Verbum Patris; Christus est mensa, quia nobis est cibus et vita in Eucharistia; Christus est candelabrum, quia est lux spiritualis anima; Christus est altare incensi, quia est odor suavitatis in sanctificatione; Christus est altare holocausti, quia est hostia pro totius mundi vita in cruce immolata; rursum est altare, quia super Christum et Christi merita offerimus Deo preces, vota et victimas nostras. Tabernaculum ergo representabat corpus Christi, tum naturale, puta humanitatem Christi, tum mysticum, quod est Ecclesia. Jam textum percurramus et explicemus:

Vers. 1.—TABERNACULUM VERÒ ITA FACES. Tabernaculum ad hoc factum est, ait Josephus, ut esset quasi templum mobile et portatile, ambulans cum Hebreis per desertum, eratque quasi interiorum castrense, quod per partes solvi poterat et convansari, cum movendis essent castra. Tabernaculum ergo erat quasi domus Dei, in qua Deum colebant Hebrei, cùm Deus vicissim significabat se eis esse umbraculum et protecere, psal. 26, 5.

DECEM CORTINAS BYSSO RETORTA. Retorta, id est, torquendo duplicita; cuius videlicet fila bona torquentur, itaque duplicantur; idque ad hoc ut fortior sit; erat enim hec byssus stamen totius texture, cui coevis, purpurei et hyacinthi, tanquam subtegmen intexi debebant.

VARIAS OPERE PLUMARIO FACIES. Hebraicè, cherubim opere cogitantis facies eas; cherubim, id

est, figuratas et multiplice filo et imagine variatas. Hinc putant Rabbini, et ex iis Pagnius, Ribera et alii, cherubim hebraicè idem esse quod pictum, figuratum, sicut picti et eligitati erant Cherubini supra arcam. Unde S. Hieron., vel quisquis est auctor lib. de nomin. heb., ait cherubim aliquando non significare aliud quam vermiculatum picturam. Verum, cap. precedenti, v. 18, docui ex communis doctorum consensu cherubim significare multitudinem scientie, artis et industrie; opus ergo cherubim est opus magne artis, ingenii et industrie; qualia sunt opera phrygionum, pictorum, sculptorum, etc.

Nota. Opus cogitantis hebraicè est id quod græcο πολύπυτος, id est, ingeniosum, multe cogitationis, industria et curae dicunt; quale est quod Hebrew opus cherubim, Greci πολύπυτος, id, est multilib, à multis et variis fictis et coloribus vocant, quod est ad inventoriis Phrygionis nuncupatur, taleque est, sive aeu pingitur, sive varia insertiones pertextator, ut in nostris tapetibus fit; Phryges enim apud gentiles hunc texture modum et variegationem invenierunt, primice copierunt aeu pingere, et vestes auro intexere. Sic enim in cortinis hisce tabernaculi, byssus quasi stamen superextensum fila varia, puta hyacinthina, purpurea et coccina. Idem opus dicitur plumarium, quasi pluma pictum, vel quod esset varium et diversicolor, ut sunt pluma avium; sicut S. August. plumarium petit dicti à pluma, id est, aeu, laquei, quia fila aurea inseruntur panno. Haec ergo sex sunt simili, scilicet opus chosid, id est, cogitantis, πολύπυτος, cherubim πολύπυτος, phrygium vel phrygionicum, et plumarium, quod hebraicè vocatur rekes, unde et Ialt illud recamat vocant. Itaque opus plumarium non est topiarius, ut aliqui putarunt, sed est opus varie acu pictum vel intextum, quod scilicet annularum picturas ex plurimi diversicoloribus avium factas. Sic enim Mexicanii vestes, pileos, scuta, imagines, etc., et plumulis psittacorum, et phenicopeterorum, et aliarum diversicolorum avium eleganter intextum.

Subinde tamen noster interpres polymitarium à plumario sive phrygione distinguit, et polymitarium vocat eum qui textura, plumarium vel phrygionem cum acu varia pingit et eligit, ut patet c. 38, v. 23, et c. 33, v. 35. Addit Prado et Alcazar Apocal. 4, pag. 381, initio (ubi nullum alium vocis cherubim significacionem admittit) hoc opus vocari cherubim, quia verè imagines Cherubim vario colore expicta et intexta erant hisce cortinis, ut easdem expictas fuisse in velo et parietibus templi, patet 2 Paral. 5, v. 7 et 14, idque ad hoc, ut significarent trophae victoriae, quae est bello Egypcio, mero Pharaone, sponsa sua Synagoge, liberande gratia, Deus sponsus reportaverat; ut scilicet ex gestare sponsa tam in cyclade sacerdotum varie picta, quam in tabernaculo, tanquam insignia sui regni et sacerdotii, ut illi in adiutoriatione et amorem tam strenui ducis et tam amantis conjugis, puta Dei optimi maximi, suam vestem sumunque tabernaculum intuens, accenderetur. Josephus tamen in hisce cortinis, non hominum aut animalium,

set herbarum, arborum et aliarum rerum effigies per textas fuisse dicit.

Vers. 2.—TENTORI, id est, cortina ad modum tentorii tensæ.

Vers. 5.—QUINQUE CORTINAE SIBI JUNGENTUR MURĀ, q. d.: Ex decem cortinis quinas et quinas vel assuturā, vel alio modo coniunges, ut sint instar duarum magnarum cortinarum, que rursum in unam maximam cortinam 50 cubulis copulabuntur; quod fieri ut longitudine omnium cortinarum manente eadem, videlicet 28 cubitorum, latitudo secundum quam necuntur, sit 40 cubitorum; quater enim decem faciunt 40; quilibet enim cortina ex decem lata erat cubitos 4, longa 28. Hinc facile est videre, quoniam haec 10 cortinae commissæ fuerint tabernaculo, illudque totum, excepta parte orientali quia patebat ingressus, opernentur tam superne, quam quod tria reliqua latera. Quod ut clare videoas, nota primò, tabernaculum (puta tabulas tabernaculi) ab oriente usque ad occidente longum fuisse 50 cubitis; a meridiō vero ad septentrionalem latum fuisse decem cubitis. Secundo, tabulas tabernaculi alias fuisse decem cubitis ex omni latere. Tertiò, cortinas hasce connexas habuisse 28 cubitos longitudinis, et 40 latitudinis, ut dixi;

Dico primò: Volum hoc 10 cortinarum secundum longitudinem transversum fuit dispositum, hoc est, extensus fuit à lateri aquilonari ad latum meridianum, ita ut utrumque hoc latum, et simul superiorē partem, sive aperturam, quia haec tabule superius ab invicem in latitudine distabant, instar tecti tegor et operiret. Id ita fuisse patet; nam duo haec latera, puta aquilonare et meridianum, habebant singulis decem cubitos altitudinis, quae simili juncta faciebant 30 cubitos; latitudo vero superne, ut et inferna, erat 40 cubitorum. Ergo totum hoc spatium trium horum laterum, puta altitudinem tabularum utrinque, et latitudinem superne, erat 50 cubitorum, quod cortina longe 28 cubitos ita cooperabant, ut utrinque, sive hinc et hinc, cubito abessent à terra, quem explissent usque ad terram, si non 28, sed 30 cubitorum fissent, ut erat ipsum spatium tabernaculi.

Dico secundò: Volum hoc decem cortinarum secundum latitudinem expansum fuit ab oriente in occidente. Id patet; nam longitudine tabernaculi, que accipiebatur ab oriente in occidente, erat triginta cubitorum; altitudo vero lateris occidentalis, ut et ceterorum, erat 10 cubitorum, qui juncti cum 50 cubitis longitudinis jam dicta faciunt cubitos 40, qui numerus est latitudinis hujusce veli; velum enim hoc 10 cortinarum junctarum latum erat 40 cubitos, uti dixi. Sic ergo omnia latera tabernaculi hoc velo tegebantur, excepto latere orientali, quia patebat ingressus. Ita Abulensis quest. 4. Simili modo dispositum fuit sagum cibicium, de quo v. 7; sed quia illud constabat non decem, sed 11 cortinis, quarum queque, non 28, ut priores, sed 50 habebant cubitos longitudinis; hinc fiebat ut hoc sagum, propter 50 hosce cubitos, utrinque ad terram pertingeret; et propter undecimam cortinam, latitudo unius cortinae ante, et latitudo al-

terius cortinae retro, mediā sui parte reflectenda esset. Tropoli. in tabernaculo, id est, Ecclesia decem cortinae sunt 10 precepta charitatis, sive Decalogi; sunt quinque et quinque, quia tam novo quam veteri Testamento congruunt singulæ; late sunt 4 cubitos, charitas enim ad 4 cardinales virtutes se distendit; longe sunt cubitos 28, qui numerus ex quatuor in septem (qui sabbati est numerus) ductus consurgit, estque numerus compositus plenus; solus enim primis suis omnibus numeris, quasi partibus conflatur et integratur: nam si jungas 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, efficies 28, quia charitas legis divinae longissimam, et perfectam nobis patet, eternitatem; unde et ansula 50 extantes hyacinthinae, id est, celestis coloris, significant spem coelestem coelestisque jubilaci, in quo plenissimam habebimus libertatem et beatitudinem; circuli aurei perpetuæ claritatem et claram Sanctorum charitatem, sive amorem mutuum significant. Vide Bedan lib. 2 de Tabern. c. 2.

Altier S. Greg. hom. 49 in Ezech.: Cortinae, ait, tabernaculi, sancti omnes sunt, qui ex diversis virtutum coloribus in sancta Ecclesia ornamento proficiunt. Qui et interiora velant, et exteriora omni modo exornant; quia eorum vita in quantum videtur ornamentum est, et eorum intellectus intus absconduntur, dum celestia, que in mente servant, edicere non possunt, in eis aliquo modo velantur. Recit autem decem cortinae sunt, quia per Decalogium ipsa sanctorum corda proficerent. Hyacinthina vero ansula cortinarum fieri quinquaginta precepta sunt. Hyacinthus coti speciem habet. Ansula ergo cortinarum sunt precepta celestia, in quibus ligantur anime, ut ab inferioribus sublevatae superius pendant. Quia videlicet ansulae habent et circulos aureos, intellectum, scilicet verò sapienti fulgentem. Qui intellectus quia esse debet per omnium circumspectus, et tanto sollicitudinis vigilantia munitus, recte per circulos designatur. Et notandum quod à latere et summitate jacentur ansulae vel circuli in cortinis fieri, quia precepta celestia, et intellectus spiritalis, non solum debet nos sursum in Dei amorem suspendere, sed etiam proximo in charitate sociare. In eo enim quod Conditor nostrum diligimus, quasi per superiores ansulas in aere pendemus; in eo vero quod sicut nosmetipsos proximos amamus, ansulas et circulos à latere habemus, ut cortine tabernaculi, id est, fidelium anime, per charitatem conjunctas sint, et non per discordiam dividere.

Vers. 6.—FACIES ET QUINQUAGINTA CIRCULOS, puta circulares fibulas, ut haec duo cortinarum quinuarum vela per eos conjungi, et rursum solvi et disjungi possint, quando proficisciuntur est; unde noster interpres hos circulos, v. 41, vocat fibulas, et Hebreum karise significat circulum et fibulam circularem, à curvitate.

Vers. 7.—FACIES ET SAGA CILICINA UNDECIM. Hebraicè, facies et cortinas è pilis caprarum undecim; nam è pilis caprarum vestes contextæ cilicinae dicebantur, de quibus c. 25, v. 4. Hec saga sive vela eodem modo jungentur et spargentur per tabernaculum, quo 10 cortine, ut dixi v. 5.

Tropolog. S. August. serm. 15 in Math. : Undecim, inquit, est symbolum peccati, quia transgreditur de-narium Decalogi, quod hic cibicio, sive sago cilicino plangitur; hoc ergo saganum symbolum fuit penitentiae. *Penitentia*, inquit Isidorus lib. 5 de summo hono, est medicamentum vulneris, spes salutis per quam Deus ad misericordiam provocatur, quae non tempore pensatur, sed profunditate luctis et lacrymarum, quid omnis cruciatur et mortificatur caro. Et Hugo Victorinus, l. 5 de Myster. Eccles. : *Penitentia*, ait, dicitur, quasi punientia (aut potius penitentia), eō quod ipse homo in se penitendo punit quod male admisit. *Tristitia enim que sunt in percussione peccoris*, id est, pectus, sonus et manus, significat quid penitentia est de his, que mente, voce et opere peccavimus.

Ad OPERIENDUM TECTUM TABERNACULI; tectum vocat tegumentum, puta velum decem cortinarum, jam dictum, quod tegebat tabernaculum instar tecti.

Mysticè haec saga significant sanctos predicatorēs; unde ten denos, id est, 50 habent cubitos, qui numerus est perfectus; qui tamen sint humiles, quique, cuius numerus undecim, Decalogum quandoque se transgredi fatur, idēcō cilicium et lugubrem penitentie statum, quin et habitum subinde, instar S. Joannis Baptista, amplectuntur, ut se populū ad penitentiam permevante. Ita Beda.

VERS. 12. — Ex MEDIEATATE EJUS OPERIES POSTERIORA TABERNACULI, q. d. : *Operies*, id est, replicabis, cortinam unam ad altitudinem duorum cubitorum, ut ita fiat duplicitum operiendum, quod operat posteriorē partē tabernaculi ad altitudinem duorum cubitorum. Ita Ambrosius.

VERS. 14. — FACES ET OPERIENDUM ALIUD TECTO DE PELLIBUS ARIETUM RUBRICATIS : ET SUPER HOC NER-SUMA LIUD OPERIENDUM DE LANTHNU PELLIBUS. Tectum hinc rursum vocat operiendum primum tabernaculi, puta velum decem cortinarum, quod hebr. vocatur *ohel*, id est, tabernaculum, quia erat totius tabernaculi proximum tegumentum.

Nota. Quatuor erant opera menta sive tegumenta tabernaculi. Primum erat velum decem cortinarum ex hyssopo, purpura, coeco et hyacintho, de quo v. 1. Secundum erat strigulum ex undecim sagis ciliciniis vel caprinis, de quo v. 7. Tertium ex pellibus arietum rubricatis. Quartum ex pellibus lanithiniis. An autem haec duo ultima solum tabernaculi tectum texerint, ut volunt Beda, Cajetanus et Lipoman., an vero etiam latera tabernaculi, incertum est; nam quid, v. 14, dicitur illa operiisse tectum, nil facit pro Beda; illi enim tectum idem est quod tabernaculum; hoc enim undique tegebat, et quo ratio fuit tegendi tecti proprii dieti hisce duobus operiementis, eadem militat et pro toto tabernaculo, videlicet ne laedetur imberibus, ne cortinae deliciarebant et tabulae aurate fodarentur aut corrumperentur. Undo Josephus ait tabernaculum tali colore, specie et decoro fuisse venustum exteriori, ut intuentes mirarentur, et ceterum esse putarent, quod vel maximè de quarto operculo lanithini latera cingente et tegente accipendum videtur. nam

tectum tabernaculi, cum planum et altum esset, videri non poterat. Similiter decem cortinae polymita, cum essent infime, et sago cilicino undique tegerentur, nullū sui parte videri poterant. Ita Abulensis q. 10.

Tropol. operiendum ex pellibus arietum rubricatis significat apostolicos viros, qui sanguine suo Ecclesiam opererunt, ejusque fidem stabiliverunt, contra omnes ingruentes infidelium procelas. Illi ergo rubricati sunt, quia sanguine sua vitam beatam, tam suam quam Ecclesie emerunt. Narrat historie Romanorum de C. Mario, quod castra opposuerunt contra Cimbros et Teutones loco arido, multique sitiens et aquam potenti demonstrans annum iuxta vallem hostium: *Isthme*, inquit, peti a nobis potest potus sanguine venalis; mox oraverunt milites, ut eos eo duceret. Idem Christus dixit martyribus et Ecclesie. Operiendum vero ianthinum significat virgines, qui colore ecclesi, mortui carnī et mundo, mortalem tantum pellem secum deferant, animo in colis defixa; hi in Ecclesia eminent, canique meritis et orationibus tuntur. Unde virgines dicuntur quasi virtuti insignes, et collibus quasi eccliesi, et cœlo beati, id est, colo ciuium vitam in terra imitantes, inquit Beda lib. 2 de Tabernac. c. 3 et 4. *Quanta*, inquit S. Amb. lib. 1 Offic. est virginitatis gratia, que meritū a Christo eligi, ut esset corporale *Dei templum*, in quā corporaliter habilitat plenitudo divinitatis? Virgo genuit mundi salutem, virgo peperit vitam universorum. Et S. Gregorius : *Flos est virginitas, flos martyrum, flos actio bona. In horto virginitas, in campo martyrum, bonum opus in thalamo.* Et S. Cyprianus lib. de Virgin. : *Virginitas est soror angelorum, Victoria libidinum, regina virtutum, possessio bonorum omnium; flos est ecclesiastici germinis, decus atque ornamentum gratiae spiritualis, illustrior portio gregis Christi.* Et S. Hieron. : *Esse angelum, felicitatis est, esse vero virginem, virtutis, domi hoc obtinere nititur ex gratia, quod habet angelus ex natura.*

VERS. 15. — FACES ET TABULAS STANTES TABERNACULI. Haec tabulae erant quasi paries tabernaculi, erecti à tribus eius lateribus. Secundū, haec tabula in latere meridianō erant 20, et totidem in latere aquilonari, que duo latera erant latera longitudinis tabernaculi, unde sequitur, tabernaculum longum fuisse 50 cubiti; quælibet enim tabula sesquicubitalis erat: 20 ergo tabula efficiebat 50 cubitos; distabant tabulae aquilonares à meridianis decem cubitis, que erat latitudo tabernaculi; alte erant 40 cubiti. Tertiū, ad occidentem erant tabulae sex integræ et duas dimidiæ, ita ut omnes octo juncta facerent 10 cubitos (que rursum erat latitudo tabernaculi); juxtebat enim haec tabula latitudo meridianum et latitudo aquilonare tabernaculi. Quarib; haec tabulae singulae duas habebant bases, quasi duos cardines, qui in duobus foraminibus duorum basium argenteorum suscepientur, nulas habebant tabulas, sed patebat, quia ibi erat ingressus in tabernaculum.

Allegoricè, tabulae haec significant dilatationem Evangelii per Apostolos et eorum successores in universo mundo; bases erant oracula Proprietatum, quae latera cingente et tegente accipendum videtur. nam

bus prædictio Evangelii nitebatur. Ita Beda et Isidorus. Verū Nyssenus per tabulas et bases angelorum multititudinem, quæ sanctos et electos custodi, intelligit. Verè S. Augustin. in serm. Apost. Petri et Pauli: *Petrus, inquit, pauper in mundo, factus est dives in Christo, cui reges et nationes famularunt in seculo. Paulus vero dum urget gladiis sanctos, fidei suscepit jugum, et magister factus est gentium, forma martyrum, formido demonum, induktor criminum, fonsque virtutum.* Et S. Chrysostom., I de Laud. S. Pauli : *Paulus terram simul atque mare, Græciā simul atque Barbariam, omnemque prorsus, quanta est sub sole, regionem, quasi voltans circumvoit; non simplici labore velut in vacuum idlera percurrent, sed peccatorum spinas pariter eviles, verbisque pietatis oblique seminans, errores fugans, veritatem reducens, ex hominibus angelos faciens, quinid ipsos homines quasi ex demônibus in angelos proverbas.* Et rursum : *Paulus celli civis, Ecclesiasticus columnā, angelus terrestris, homo caelestis. Sicut enim missum in igne forun, totum ignis officiat; si Paulus charitate succensus, totus effectus est charitas. Idem rursum: Misit Christus Apostolos, quasi sol radios suos, quasi rosa suavitates odoris sui, quasi ignis scintillæ suas; nam sicut sol in radiis appetat, sicut rosa in odoribus suis sentitur, sicut ignis in scintillis suis appetitur, sic in illorum virtutibus Christi potentia agnoscetur.*

VERS. 17. — IN LATERIBUS TABULE DUE INCASTRA-TURE FIENT, QUBUS TABULA ALITER TABULE CONNECTA-TUR, q. d. : Singulæ tabulae dubias sui partibus excavabuntur, ut vicina in cas per partem sui prominentem, quasi per manum, ut habeat Hebreas, subintare possit, itaque illi connecti. Haec incastratura vel com-missura tabularum significant humilem charitatem, quia Apostoli et sancti orae sequaces invicem juncti et devincti sunt. Ita Beda.

VERS. 22 et 25. — AD OCCIDENTALEM VERO PLAGAM TABERNACULI FACIES SEX TABULAS, ET RUBRUM ALIAS DUAS, QUALE IN ANGLIS ERIGANTUR POST TERGUM TABER-NACULI, q. d. : Tabernaculum ad occidentem habebit octo tabulas, ut dicitur v. 25, ita tamen ut sex integræ sint, scilicet sesquicubitales, due vero reliqua sint tantum semicubitales; nam enim latitudo tabernaculi deberet esse 10 cubitorum, 6 autem tabulae tantum darent novem cubitos; hinc illis sex additæ sunt due aliae minores, videlicet utrinque una medium habens cubitum, ut ita decimus cubitus latitudinis tabernaculi per eas completeret; quo proinde in aliis erectora dicuntur, quia una latitudo meridianum, altera aquilonare tangebat; ipsæ denique cum sex reliquis dicuntur fuisse post tergum tabernaculi, id est, ad latitatem occidentale tabernaculi, quod tegebat Sanctum sanctorum; nam pars anterior et orientalis tabernaculi nullas habebat tabulas, sed patebat, quia ibi erat ingressus in tabernaculum.

1. *Anagog.* octo haec tabulae post Sanctum sanctorum significant octo beatitudines, quae post hanc vitam mecentibus easque hinc prosequentibus succident et ob-venient. Ita Rupertus.

VERS. 24. — ERUNTQUE CONJUNCTA, SEX SCILICET

tabule aquales, et quasi gemella sorores, nam de aliis duabus minoribus paulo post loquuntur.

ET TUA COMPAGO RETINEBIT. Hebraicæ, eruntque omnes perfectæ, id est, omnino æquilateræ nexæ ad caput, id est, sursum, ad annulum unum, id est, quasi uno annulo, retinerentur; non enim verè annulo, sed in-castraturis, ut dixit vers. 17, quasi annulis necetban-tur, quod noster interpres clare verit: *Una omnes compago retinetur.*

VERS. 26. — FACIES ET VECTES DE LIGNIS SETIM QUINQUE AD CONTINENDAS TABULAS. Hic agit de vectibus, qui ex omni, puta ex tripli latere erant quini, ut tabulas stringerent et continentur; hinc sequitur hos vectes universis fuisse 15; ter enim quinque faciunt 15, quindecim, inquam, integri et commensi longitudini vel latitudini tabularum; sed quisque in-teger ex pluribus partialibus constabat, presertim in utroque latere longitudinis tabernaculi; nam cùm longitudi eset 50 cubitorum, dehincus vectis unius ligni esse pariter triginta cubitorum, quante longitudini vectes aut ligna vix reperiuntur. Unus ergo vectis hic ex multis partialibus constabat, videlicet hi qui erant ad utrumque latum longitudinem quod erat 50 cu-bitorum; hi singuli sex partialibus integrabantur; nam qualibet partialis erat 5 cubitorum, ait Josephus. Partiales ergo hi in vicem jungoluntur, et inserbatur caput unius cavo alterius, ut ossa in humano corpore invicem innectuntur in modum pyxis, inquit Josephus.

VERS. 28. — QUI MITTENTUR PER MEDIAS TABULAS,

non per ipsum spissitudinem tabularum, sed per dor-sa carum transversa; nam in carum dorsis erant annuli, per quos hi vectes immittebantur, A SUMMO USQUE AD SUMMUM, id est, ab extremo usque ad extremum. Ita Hebreas, que sic habent: *Et vectis quisque medius, supple ibit vel transibit, in medio tabularum, transiens ab extremo usque ad extreum, quod noster clarè vertit: Qui mittentur per medianas tabulas ab extremitate ad extremitatem. Septuag. Chald. Vatabl. et alii huc accipiunt de aliis vecte medio transirent ipsam crassitudinem tabularum; de eo accepit et noster, c. 56, 35, ubi in hebreis penit eadem verba sunt que hic, de quo ibi dicunt.*

Allegor. quinque hi vectes facti non ad portandum,

sed ad tabulas continendas et astringendas, signifi-

cant Pentateucham sive quinque libros Mosis, quibus tam Judei olim, quam Christiani nunc in presenti vita ad fidem et virtutem, et ad spem remunerations future accenduntur. Ita Beda, lib. 2, c. 7.

VERS. 31. — FACIES ET VELUM. Describitur hinc velum dividens Sanctuarium et Sanctuarii sanctuarium, id est, dividens Sanctum à Sancto sanctorum; erat hoc velum oppansum Sancto sanctorum, factum ex hyssopo, purpura et hyacintho, eratque appensum ad quatuor columnas factas ex lignis setim inauratis, que columnæ habebant capitula aurea et bases argenteas. Secundū, quo spatio velum hoc sit constitutum Script. hinc subiect; sed si ex templo, quod ad instar tabernaculi adiectum est, velo conjiceret fieri, Sanctum sanctorum tertiam tabernaculi partem occupa-

hat, ita ut velum tertiæ hanc partem à reliquo dirimeret. Sanctum ergo sanctorum undique quadratum erat; tam enim in latitudine et longitude quam altitudine habebat decem cubitos. Hinc altitudens S. Joannes, Apocal. 21, 16, loquens de celo empyreo significat per Sanctum sanctorum: *Civitas*, inquit, *illa in quadro posita est.*

Mystice, hoc velum significabat, nos, qui sumus hic in atrio et Sancto, id est, in Ecclesiâ militante, per fidem et enigmaticam cognitionem speculari Deum et futura bona, que sunt in Sancto sanctorum, id est, in celo. Unde in Christi passione hoc velum scissum est; quia Christus suā morte nobis aditum ad colum et claram Dei visionem aperit. S. August. serm. 8 super Joan.: *Ambula, inquit, per fidem, ne perennias ad spem; spes non aedicabit in patriâ quem fides non consolatur in viâ.* Idem rursus: *Quid est fides, nisi credere quod non vides? Unde et quomodo captur Trinitas? recet, o homo, interopas; ideo bene creditur, quia cito non captur; nam si citio capteris, non eset opus ut credetur, quia viderer. Hoc est quod ait Apost. Hebr. 11, 4: *Est autem fides sperandarum substantiarum, argumentum non apparentium.* Hinc rursus S. Aug. in lib. de Trinit.: *Auper, ait, argumenta, ubi fides queritur, in ipsis gymnasii suis iam dialectica teat; piscatoribus credunt, non dialeticis.* Et S. Bernard. in Cant.: *Quid, ait, non inventat fides? attingit inaccessa, deprehendit ignota, comprehendit immensa, apprehendit novissima; ipsam denique aeternitatem suo illo vastissimo sibi quodammodo circumcludit.* Hinc rursus Apost. Hebr. 10, v. 20, per velamen accipit carnem Christi, que eius divinitatem velabat, queque instar velli in passione scissa, viam in colum patet. Velum hoc factum est ex hyacintho, purpura, byssô, cocco bisuino, opere plumario; quia caro Christi ex purpureo Deipara Virginis sanguine, operâ Spiritus sancti, pulcherrimâ membrorum varietate est composita. Unde psal. 158, 15, quod non habemus: *Substantia mea in inferioribus terra,* Hebr. est: *Acupictus sum, hoc est, ut Paginus exponit, variis membris formatus sum, scilicet instar vestis plurygionica, in inferioribus terra;* id est, in matrice matris, quasi in loco recondito et subterraneo. Campensis exponit: *Velut tapetum è neris et venis contextus sum in utero matris.* Loquitur Psaltes de formatione hominis cuiuslibet, sive embryonis in ventre matris. Si corpus cuiusvis hominis velut plurygionica vestis acu pinguitor, quid de Christi corpore dicemus, cujus plurygo fuit Spiritus sanctus? quid verò de animâ? quid de totâ humanitate? quâm pulchra colestium charismatum varie contexta, velut holosericâ vel aurea vestis splendescit? Pinxit enim in eum summus artifex, primò omnes scientias et veritatis: habuit enim anima Christi triplicem scientiam, scilicet, beatam, infusam et acquisitam; secundò, omnem prudentiam et sapientiam; tertio, omnes virtutes, naturales, et supernaturales, et theologicas; quartò, omnes gratias gratis datas; quinto omnem gloriam varietatem, omnesque dotes gloriose beatitudinis.*

VERS. 35. — *INSERETUR AUTEM VELUM, etc., quo et SANCTUARIUM ET SANCTUARI SANCTUARIA DIVIDENTUR, q. d.* : Velum hoc dividet Sanctum à Sancto sanctorum, cujus deinceps vasa describit. Sanctum sanctorum expressum erat symbolum ecclî empyrei, viteque aeterna, quam pulchra describit Vigiliantius, in vita Epicteti presbyteri, et Astionis monachi, martyrum, Astionis matre adhuc gentili. Cum enim diceret mater: *Quae dicitur regio illa, quo percerit dulcissimus mens et unicus Astion?* Vigiliantius respondit: *Regio robustorum, seu fortium virorum.* Et mater: *Sunt alii homines ibide commorantes?* Vigiliantius respondit: *Plures et valde nobiles habentur, quorum possessio paradisi dicitur, quorum tabernacula ex lumine sunt constructa, quorum vita Deus est, et conversatio immortalis existit; quorum vestes sanguine sunt resperte, et in capite corona ex auro purissimo cum genuis varis fabricatae habentur. Sed et rex nimirum potissimum ac metuculus est in eadem regione, cujus nomen Deus dicitur, et Dominus dominatior appellatur, cuius nulli Angeli dicuntur justitiae; quorum vestis una est omnibus, et tactus eorum igni assimilatur urenti. Sed et se-natus hiujus imperatoris valde clarus habetur; et media pars prospere muncipatur, alii verò Apostoli pronuntiantur. Deinde ipsam civitatem ita describit: *Sed et civitas istius Regis valde est præclara, nomenque ejus Christicolis pronuntiatur, cujus murus ex auro purissimo est constructus, habens portas duodecim, et in ipsis singulis dependent margarites, atque singuli ex senatorebus per singulas sedes indesinenter. Et prima quidem porta dicitur Petri, secunda Pauli, tercia Andreae, quarta Joannis, quinta Jacobi, sexta Philippi, septima Bartholomei, octava Thome, nona Matthei, decima Thaddei, undecima Simonis, duodecima Matthei.* Denique ejus templum et Sancta sanctorum ita depingit: *Sed et templum mirificum est in eâ, habens Sancta sanctorum et altare aureum, ante cuius conspectum vir quidam astar mirificus tenens decem chordam psalterium, ac jugiter ibi degentes ad laudem Regis illius cohortatur dicens: Laudate Deum de celis; laudate eum, omnes Angeli ejus; laudate eum, omnes virtutes ejus. Iujus itaque nomen, *David filius Jesse* pronuntiatur. Sed et platea hujus civitatis ex auro purissimo sunt strata; cuius fluvii ritum aeternam emanat, cuius pondus per singulos menses redditum fructus suos, et folia eorum ad medicamentum procedunt animum; cuius lumen inenarrabile est, et portæ nunquam clauduntur, eo quod nunquam ibi nox erit, nec ullo tenebro habentur; sed semper gaudium, et perpetua luctu itidem jugiter comoratur.**

Quare merito S. Antonius suos hortabatur, dicens. *Hoc sit autem primum cunctis in commune mandatum, nullum in arrepti propositi vigore laceſſere, sed quasi incipientem augere semper debere quod corpori; præsumtum cum humana vita spatio aeternitati comparare, brevissima sint ac parva.* Ita exorsus paululum siluit, et admirans nimiam Dei largitatem, rursus adjecti, dicens: *In presenti hâc vitâ aquila sua pro rerum commutatione commercia, nec majora recipit ab emente qui*

*vendit; promissio autem vitæ semperna vili pretio comparatur. Scriptum est enim: Dies vite nostra septuaginta anni; si autem multum, octoginta; quidquid reliquum est, labor et dolor est. Quando ergo octoginta, aut centum, ut multum, annis laborantes, in Dei opere vizierimus, non pari tempore regnatur sumus in futuro, sed pro annis prædictis, omnium nobis seculorum regna tribuntur. Non terram hereditabimus, sed celum; corpus quoque corruptum reliquias, idipsum cum incorruptione resipiscimus. Ergo, filio, non vos aut tandem defatiget, aut vanar gloria delect ambito. Non sunt enim condigne passiones hiujus temporis, ad supervenientiam glorian, que revelabatur in nobis.*

Huc per crucem processit et prævit nobis Christos, qui per propriam sanguinem introit semel in sancta, aterram redemptio invenit, ut ait S. Paulus ad Hebr. 9, 12.

VERS. 36. — *FACIES ET TENTORIUM IN INTROITO TABERNACULI.* Describitur hic secundum velum, quod oppansum erat Sancto, sicut prius, v. 51, oppansum erat Sancto sanctorum. Velum hoc vocatur tentorium; quia quasi aulaum et tentorium castrense expanseum erat pro quartâ, orientali videlicet, parte tabernaculi, sive pro eis introitu, eratque quasi janua tabernaculi quinque columnis distincta, ut quatuor vii, inter quinque columnas interceptis, patet ingressus. Sicut enim octo tabulae, v. 22, latus aduersum occidentale tabernaculi claudebant, ita quinque he columnæ cum hoc suo velo clauderant latus orientale, quâ patet ingressus.

Nota primò. Hoc velum factum erat uti et prius, v. 15, ex hyso, coco, porporâ et hyacintho, eratque appensum quinque columnis, factis ex lignis secum inauratis. Secundò, velum hoc quod erat in ingressu tabernaculi, uti et velum quod erat in ingressu atrii, de quo c. 27, v. 16, mobile erat, cum atrii ipsis vela reliqua essent immobilia, esseque ex hyssontium; haec verò in ingressu tabernaculi et atrii erant polynita, uti jam dixi. Tertiò, assertit Josephus velum hoc in ingressu tabernaculi, à summo non usque ad terram, sed tantum usque ad dimidium columnarum dependisse, ibique annulis sustentum et retentum fuisse, idque ut accessum et introitum daret sacerdotibus, per illud subintans in tabernaculum, utque lumen solis per hanc partem vacuum et apertam in tabernaculum admitteretur; nam in tabernaculo nullæ erant fenestrae; erat enim ipsum undique tectum, tum decem corniti, tum sago cilicino. Quartò, addit idem Josephus, huic velo penè contiguous fuisse aliud velum, magnitudine par, sed è lino contextum, annulis à funiculo per transversum pendens, quod aliquando adduciebatur, aliquando, festis præcipue diebus, reducatur, ut populus in tabernaculum prospicere posset; tum enim reducto velo patebat atritabularum tabernaculi, inquit Lipoman. in cap. 56. Reliqui verò diebus, et maximè cum plueret, ningerebant ari grandinare, hoc velum extitum et lineum objectum suo velum alterum interius et picturatum à tempestatibus et aeris injuriis protegebat.

VERS. 37. — *Et quinque columnas deaurabis.* Hoc est, aureis, non laminis, sed circulis ornatis, ut patet ex cap. 36, v. ult., in Hebrew. *Et quinque columnas deaurabis.*